

HITEL-VILÁG-STÁDIUM.

TOHUVABOHU.

„... és megzavará az Úr az ő beszéd-
jöket, hogy ne értsék meg egymást.“

Tegnap este, vacsora után, a kislányom azt mondta, nem tudja megérteni, miként lehetséges az, hogy Kinában sokmillió ember azért küzd az éhhalállal, mert egyes tartományokban az élelmiszerek teljesen elfogytak, Amerikában pedig ugyanakkor a tengerbe akarják önteni a tavalyi gabonát, mert a raktárban nincs hely az új termék számára. Bevallom, a kérdés zavarba hozott. De nyomban eszembe jutott az a régi recept, amellyel a gyerekek „ilyen“ kérdéseit a szülők elintézni szokták.

— Fiatal vagy még kislányom ahhoz, — mondtam — hogy gazdasági problémákon törjed a fejedet.

Kislányom azonban meglepetésenre kiparirozta ezt a kifogásomat. Nyugodtan, de ép olyan határozottan azt felelte, hogy eszébe sem jut neki gazdasági problémákon törni a fejét, ő csak azt szeretné tudni, hogy ha Amerikában sok a buza és Kinában nincs belőle elég, miért gondolkodnak az amerikánusok azon, hogy mit csináljanak a felesleges buzájukkal, ahelyett, hogy odaadnák azt az éhezők kínaiaknak... A nagyobb nyomaték kedvéért még hozzátette a kislányom: — Hol itt a probléma? Be kellett látnom, hogy a „fiatal vagy még ahhoz“ recepttel megbuktam. A vitába belebocsátkozni azonban mégsem akartam. Eszembe jutott, hogy van nekünk, felnőtteknek, még egy kitűnő receptünk. Gyakran használják. Rendszerint sikerrel. Gondoltam, kipróbálom most ezt.

— Nézd, kislányom, — mondtam — Amerika messze van, Kína még messzebb, az újságíróknak nincs mit írniok, hallanak valamit, kiszínezik, megnagyítják, nincs azután ember-fia, aki meg tudná mondani, mi az igazság ezekben az újsághírekben; a legjobb, ha nem is olvasol újságot, a sajtó csak megzavarja a lelkeket. Olvass inkább könyveket, annyi szép klasszikus könyvünk van...

Ezzel a recepttel azonban ugyanúgy jártam, mint az elsővel. Leányom nem az újságból olvasta, hogy Kinában éhínség van, hanem nyolc lámpás rádiójával Londont fogta és onnan hallotta az angol Vörös kereszt következő jelentését: „... Kwangcsu tartományban az éhezők tömegek kifosztották az élelmiszer-raktárakat és 20 millió embernek nincs ennivalója; az angol Vörös kereszt mindent megtesz, hogy enyhítsen a rettenetes helyzeten, a gyerekeket összeszedi és más tartományba viszi, arra azonban, hogy Kwangcsu egész népét megmentsék az éhhaláltól, az angol Vörös kereszt-szegény. Ehhez rettenetesen sok élelmiszerre lenne szükség...“

— No látod, — szakítottam gyorsan félbe kislányomat, — akárhogyan sajnáljuk is-az éhezők kínaiakat, honnan vegyen az a szegény angol Vörös kereszt annyi gabonát, mint amennyit 20 millió ember Kwangcsuban meg tudna enni. Honnan?

— Honnét, — csapott le válaszomra a leányom — de hiszen az frásztalodon fekszik egy zöldborítékos könyv a világ gabonaterméséről, unalmamban lapozgattam benne és láttam, hogy te piros ceruzával megjelölted azt a helyet, ahol pontos számadatokkal ki van mutatva, hogy Amerikában olyan rohamosan nő a buzatermelés, hogy minden évben nagyobbodna a fel nem használható kész-

letek. Idén már annyi az eladatlan buza, hogy még akkor is elég lenne, ha a jövőben csak a fele teremne annak, mint amennyi az idén termett; pedig valószínűleg ép fordítva fog történni, jövőre megint több buza lesz, mint amennyi az idén . . .

Még egy utolsó kísérletet tettem. Azt mondtam, hogy Oroszország bolsevizálta Kinát, bizonytalanná tette a szállítást, ezért nem lehet a gabonát Kwangcsuba szállítani, akármilyen szükség is lenne ott rá. Ezzel a kifogással sem értem el, hogy kislányom békében hagyjon végre azzal a kérdésével, hogy miért öntik inkább a tengerbe a buzát Amerikában, amikor Kinában éheznek a milliók. Leányom levelezésben áll egy német barátjával, aki ép a napokban közölte vele, hogy az apja barátaival, német gyárosokkal, kereskedőkkel Oroszországba utazott, tanulmányútra.

— Igaz ugyan, — tette hozzá — hogy ezek a német gyárosok még nem jöttek vissza, de ha Oroszország a németeket meghívta és száz gyáros — békés nyárspolgárok! — erre az útra vállalkozni mert, akkor annyi rendnek mégis csak kell ott lennie, hogy az amerikai buzát az oroszoktól még Kinába lehessen szállítani!

Feladtam a küzdelmet. Elhatároztam, hogy nem keresek több kifogást és igyekszem megmagyarázni leányomnak, hogy mi az oka annak, hogy kínaiak éheznek, az amerikaiak buzájuk dacára nem tudnak boldogulni és Európában is mindenki panaszkodik. Hogy sehol, egyetlen országban sincs ma nyugalom, béke. Ott sem, ahol sok a buza, ott sem, ahol nincs belőle elég . . . Csak azt kértem kisleányomtól, hogy halasszuk a beszélgetést másnapra; vacsora után okosabb rádiót hallgatni, valami könnyű zenét, — remélhetőleg Londonban jazzt sikerül fogunk és nem helyzetjelentést a kínai éhínségről . . . Kisleányom beleegyezett, de komolykodó hangot hozzatette: Holnap azonban, ugy-e biztosan felelsz arra, amit kérdeztem!

*

Szóval holnapra vagy felelek a kérdésre, vagy vége a tekintélyemnek. Rájön arra, hogy mi idősebbek sem tudunk mindent. Sőt még azt sem, miért van nyomor a földön, bár mindenből, amire szükségünk lehet, bőven van elég. Milyen jó dolguk volt az apáknak a régi időkben, ha a kislányuk ilyen kérdéseket tett fel nekik! A nyomor és a szegénység magyarázatát olyan klasszikus tömörséggel foglalta össze Treitschke, a kitűnő német historikus: Millió és millió embernek napfelkeltétől késő estig dolgoznia kell, — és vállalnia kell a nehéz és csunya munkát is! — hogy a kiválasztott kevesek megvalósíthassák az emberiség kultúr-életét. Meg azután ott volt a Madách szállóigévé vált mondanása is: Sok az eszkimó, kevés a foka. A gazdasági élet terére alkalmazva a mondást: a szobámban csak akkor lehet meleg, ha ezren és ezren lemennek a bánya sötét mélyébe és görnyedten feltalicskázzák a szénét. Igen, így volt ez — Treitschke idejében. De hol vagyunk ma már a „talicskátó!” Ma már a gépek végezik a nehéz munkát és az emberek csak a kerekeket és csavarokat igazgatják. A földet sem kell többé nehéz testi erővel feltörni, erre is van ma már gép. Erdőket irtanak, legelőket törnek fel, vizeket szárítanak fel, — a gépek. És ma már több buza terem, mint amennyit az emberek el tudnak fogyasztani. Minden évben felhasználatlanul marad egy jókora készlet, amellyel nem tudunk mit csinálni és amelyet „átviszünk“ a jövő évre. Egy-két év múlva annyi ilyen „áthozott“ készletünk lesz, hogy a raktárakban többé el sem tudjuk helyezni. Pedig még csak a kezdetén vagyunk a gépek korszakának. A verejtékező szántóvető gazda képét mindjobban elho-

mályosítja a kormánykeréknél nyugodtan ülő gépkezelő. Ma már Amerikában és Oroszországban csakis a gépek szántanak, aratnak és csépelnek. És az agrokémia folyton tökéletesbíti a búzát, melyet vető magnak használ, hogy minél gyorsabban megérő és minél jobb kenyeret adó termést kapjon. Amikor Mária Terézia egy hódoló parasztküldöttségnek megmutatta a Habsburgok óriási kincseit, mosolyogva kérdezte az egyik paraszttól: Ugye, sohse képzelted, hogy ennyi kincs létezik a világon, mit gondolsz, mennyit érhet mind ez? A paraszt egykedvűen válaszolta: Sokat ér, nagyon sokat ér, de azért mennyivel többet ér feleség egy három napos eső! A tudás kezdi a Természetet kiszorítani fellegrárból. A legújabb típusú amerikai buza három hónap alatt érik meg, nem árthat neki sem a fagy, sem a szárazság. A kenyér problémája kezd független lenni a természettől.

Ma már fölényesen mosolygunk azon az angol tudóson, aki valaha attól félt, hogy az emberiség szaporodása gyorsabb lesz, mint az élelmiszereké. Malthus fantáziája kisebb volt, mint amire az emberi tudás képesnek bizonyult. És még csak a kezdet kezdetén vagyunk . . . Talán száz év múlva (vagy talán már holnap?) egyáltalában nem lesz szükség testi munkára. A gépek és mozdonyok hajtására a nap erejét fogjuk felhasználni és a jól megorganizált termelésben az ember az ész villanásával fogja a gépeket műzgatni. Lehet, hogy mindez ma még álom, de vajjon nem mondták-e álomnak ötven évvel ezelőtt a repülőgépet, a rádiót, az atomok felbontását? . . .

Egészen bizonyos, hogy Madách *Ember Tragédiájának* az a gondolata, hogy „milliók egy miatt”, nem szükségszerű velejárója az emberi életnek. Az Édenből kiűzött embert azzal büntette meg az Úr, hogy: Arcotok verejtékével keressétek meg élelmeteket, — ám az ember megtanulta, hogy ésszel is lehet dolgozni. A büntetés, melyet az Édenből való kiűzetésnél az Úr a bűnbeesett emberpárra kírított, letelt. Most már nem mondhatjuk, hogy azért éhezünk, mert a természet mostoha és csak verejtékező munka ellenében ad kenyeret. A gépek korában az emberiség szenvedés nélkül is megtalálhatja kenyerét, ha az egyik ember nem nehezítené a másik munkáját és szándékosan nem okozna az egyik ember fájdalmat a másiknak.

*

. . . Hol találjuk meg a bajok gyökerét és — ami a legfontosabb — a gyógyító orvosságot? Talán a *szocializmusban*? A tömegek uralmában? A nagy háború után hiába jöttek a forradalmak és hiába ragadta magához a hatalmat a tömeg, a nyomor csak nőtt és az emberek még jobban szenvedtek. Az egész politikának nincs olyan nagy szerepe a gazdasági dolgokban, mint azt hittük és talán sokan ma is hiszik.

A háború, az emberiségnek ez a legmérgezőbb fejezete egyébként sem fejeződött be. A győzők nem békéltek meg és amikor azt mondták: legyen vége minden háborúskodásnak, úgy értették ezt, hogy a legyőzött, elesett népeket meg kell fosztani a lehetőségétől is annak, hogy ellenálljanak, bármit kívánnak is tőlük ők, a győztesek.

Ne legyen többé háború! Lefegyverzés, a németek, osztrákok, magyarok mondjanak le arról, hogy valaha is védekezni tudjanak. A háborúnak nincsen vége. Folyik az tovább, csak hogy most már nincs miből — a számlát fizetni. Ezért szenvedünk mi — és ők is. Ezért van éhínség Kínában és ezért szakadt vége az amerikai prosperitásnak, bár annyi a búzájuk, hogy azt sem tudják, mit csináljanak vele.

Mindez azonban csak általános beszéd, az én kislányom pedig a maga konkrét kérdésére konkrét feleletet vár. Miért baj az, ha sok a buza, ami a legnagyobb értéket jelenti? Miért nem élvezheti Amerika a maga gazdagságát, amelyet a háború alatt szerzett, hiszen Európa minden kincse átvándorolt a tengeren túlra, hogy ott bele kerüljön a gazdasági életbe? Hogyan esett el Amerika attól, hogy élvezze a gyümölcsöt, amelyet az oktan Európa számára átengedett?

Erre a kérdésre kell elsősorban a választ megadnom. Helyesebben: megkeresnem.

(Folytatjuk.)

(Budapest.)

Dános Árpád.

Risum teneatis. Európa államai bajban vannak, győzők és legyőzöttek egyaránt. Az egyik államban az a baj, hogy sok a buza, a másikban meg, hogy nincs elég. A legellenállóbbnak Franciaország bizonyult, amely büszkén hirdette, hogy az ő egészséges szervezete ellenáll minden bacillusnak. De egyszerre csak a válság szelei Franciaországban is megindultak. Ott is felütötte fejét a munkanélküliség. Az okos francia miniszterelnök, Briand, belátta, hogy Franciaország sem maradhat gazdag, ha a környező államok szegények. Okos, praktikus javaslatot dolgozott ki: le kell rombolni a vámhatárokat és a szétszakított gazdasági egységeket egymáshoz közel kell hozni. Az egész világ tapsolt Briand-nak, a legjobban lesújtott Németország-Ausztria pedig fellélegzett. Éljen a Briand-féle *Pán-Európa!* Csakhogy jött a bürokrácia . . . A Briand-féle javaslatot a Népszövetség bizottsága elé utalták és ettől hol van még a plenáris tárgyalás, hát még a megvalósulás? Igenám, de Németország nem tud várni. Ausztria sem. Schober kancellár azt mondta, hogy nem egyformán sürgős a megoldás minden országnak; Ausztrián például csak az segít, ami ma jön, mert a holnapot Ausztria nem tudja kivárni. Elhatározta tehát a másik legjobban sújtott állammal, Németországgal közösen dolgozni fognak *Pán-Európáért* és hitet tesznek a szolida-

rizmus mellett. Nem okoskodnak, nem tárgyalgatnak, hanem kimondják, hogy összetörik egymás között a vámsorompókat. Talán valamivel megjavul a helyzetük és mindenesetre példát adnak a többi népeknek. Persze kijelentették, hogy bárki csatlakozhat, szívesen látnak minden népet és államot. Mi történt ezután? Franciaország, amelynek nevében Briand a *Pán-Európa* javaslatot előterjesztette, tiltakozott a német-osztrák vámegegyesülés ellen. Igaz, hogy ő is ugyanezt akarta, igaz, hogy Németország mindenkit felhív a csatlakozásra, tehát tulajdonképpen a német-osztrák akciót, mint praktikus megoldási kísérletet, Franciaországnak üdvözlőnie kellene, csak hogy a politikában minden másként van. Briand akarja Európa egyesülését. De úgy akarja, hogy Franciaország legyen a kezdeményező és a többi állam csatlakozzék hozzá. Nyomban lelohadt a lelkesedése *Pán-Európa* iránt, amint Németország kezdeményezte azt. Briand tavaly ilyenkor bebizonyította, hogy Európa államai elpusztulnak, ha nem egyesülnek *Pán-Európává* és megszüntetik meg a vámhatárokat; most idegesen rágja a tollszárat, mert meg kell fogalmaznia azt a tiltakozó iratot, amely bebizonyítja, hogy a német-osztrák vámhatárok lebontása rossz lenne Európára. *Risum teneatis* . . .

(d. á.)